

Єлизавета Даценко

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНИЙ АСПЕКТ

У роботі актуалізовано ключові поняття психолінгвістичної та почеркознавчої експертизи, мовної особистості, а також кримінального дискурсу. Психолінгвістичний аналіз представлено як інструмент, що дозволяє виявляти приховані мотиви, емоційний стан, рівень агресії та маніпулятивні стратегії авторів текстів. Почеркознавча експертиза доповнює цей підхід, розкриваючи психомоторні особливості особистості за допомогою аналізу рукопису. Метод комплексного психолінгвістичного та почеркознавчого аналізу позиціоновано як один із найбільш ефективних для дослідження англійськомовних текстів кримінального характеру. Для демонстрації його результативності проаналізовано низку рукописних англійськомовних текстів, відібраних із автентичних джерел кримінального дискурсу, – щоденникових записів, листів, записок тощо.

Ключові слова: психолінгвістична експертиза, почеркознавча експертиза, кримінальний дискурс, мовна особистість.

The paper actualizes the key concepts of psycholinguistic and handwriting examination, linguistic personality, and criminal discourse. The psycholinguistic analysis is presented as a tool that allows revealing hidden motives, emotional state, level of aggression and manipulative strategies of the authors of texts. Handwriting analysis complements this approach by revealing psychomotor characteristics of a person through manuscript analysis. The method of integrated psycholinguistic and handwriting analysis is positioned as one of the most effective for the study of English-language criminal texts. To demonstrate its effectiveness, a number of handwritten English texts selected from authentic sources of criminal discourse – diary entries, letters, notes, etc. – are analyzed.

Key words: psycholinguistic examination, handwriting examination, criminal discourse, linguistic personality.

Кожне наше слово – це не просто набори звуків чи графічних письмових символів, а відображення мисленневих процесів, емоцій і певного емоційного чи, до прикладу, будь-якого іншого досвіду. Важливо те, як ми добираємо ці слова, як будуюмо з них потім фрази, інтерпретуємо почуте від співрозмовника й загалом реагуємо. І саме в точці дотику мови та психології й існує психолінгвістика.

Психолінгвістика (грец. *psyche* – душа і франц. *linguistique* – наука про мову) – наука, яка вивчає процеси утворення, сприйняття та формування мовлення у їх взаємодії із системою мови, а також розробляє моделі мовленнєвої діяльності та психофізіологічної мовленнєвої організації людини, перевіряє їх у процесі психологічних експериментів [1].

Тобто мова виступає не просто засобом передавання думок, а інструментом, за допомогою якого ці думки формуються. Узагальнивши, то ми не лише говоримо, як мислимо, ми мислимо так, як говоримо.

Окремим же практичним напрямом психолінгвістики є психолінгвістична експертиза, як міждисциплінарна галузь, що поєднує знання психології, лінгвістики та судової практики для аналізу мовленневих явищ у соціальних і правових контекстах. Основний акцент робиться на вивченні особливостей мовленнєвої поведінки особистості, визначення ступеня адекватності комунікації, а також виявлення мовних маніпуляцій, спотворень чи порушень, що мають значення у судових процесах, криміналістиці та медіації [2].

Психолінгвістична експертиза досліджує не тільки те, що було сказано, а й те, як було сказано. Експерти приділяють увагу граматичним структурам, де пасивний стан часто свідчить про бажання особою уникнути відповідальності, емоційно забарвленій лексиці, за використання слів з негативною конотацією якої можна говорити про намір особи вплинути на сприйняття, а також повторам, обмовкам, помилкам, що нерідко виявляють

спонтанність висловлювання особи, внутрішній стрес чи навіть неусвідомлену тривогу.

У теоретико-методологічному плані психолінгвістична експертиза ґрунтується на комплексному аналізі мовленнєвих структур, когнітивних процесів і психологічних механізмів, що забезпечують формування та розуміння мовлення. Застосування сучасних методів збору і інтерпретації даних — експериментальних, статистичних та контент-аналізу — гарантує об'єктивність і надійність висновків експертизи [2].

Об'єктом дослідження є мова, усне та писемне мовлення, тексти на різних носіях, а також комунікативні та юридичні норми. Експертиза розглядається як процес встановлення фактів для вирішення судових справ, використовуючи наукові методи для аналізу фрагментів реальності [3].

Метою психолінгвістичної експертизи є дослідження мовних об'єктів для виявлення юридично значущої інформації. Експерт аналізує тексти, виявляє їхні особливості, визначає інтенції автора та можливі наслідки впливу тексту на реципієнта. Важливим аспектом є розмежування фактів і думок, об'єктивного та суб'єктивного, а також оцінка відповідності висловлювань реальним обставинам. Результати експертизи використовують для кваліфікації подій за шкалою «заборонено/дозволено» в юридичному контексті [3].

Процес експертизи має кілька етапів: аналіз теоретичних засад, збір і дослідження матеріалів, лінгвістичний аналіз тексту, виявлення ключових елементів та їх інтерпретація. Експерт повинен враховувати контекст, інтенції автора, можливі значення слів і виразів, а також вплив тексту на реципієнта. Результатом експертизи є висновок, який має бути обґрунтованим, доказовим і зрозумілим для осіб, які не є фахівцями в галузі лінгвістики [3].

Отже, психолінгвістична експертиза, що полягає в глибокому розумінні взаємозв'язку мови та мислення, уможливорює

прогресивні шляхи для аналізу мовленнєвої діяльності в правовому полі. Завдяки комплексному підходу, що поєднує лінгвістичні, психологічні та юридичні знання, експертиза стає важливим інструментом для забезпечення прозорості та об'єктивності в судових процесах.

Список використаних джерел

1. Куранова С. І. Основи психолінгвістики. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 208 с.
2. Пелішенко Ю. В. Методологія лінгвістичної експертизи неюридичних текстів. *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики»*. Чернівці, 2012. URL: http://www.confcontact.com/2012_06_14/fl8_pelishenko.htm.
3. Гарбера І. В. Основи лінгвістичної експертизи тексту. Вінниця, 2020. 220 с.